19.11.2018

HALLITUKSEN ESITYS GEENITEKNIIKALLA MUUNNETTUJEN ORGANISMIEN VILJELYN RAJOITTAMISESTA
KUULEMINEN MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNASSA 20.11.2018 KLO 10

Lausunnossaan alkuperäisestä lakiluonnoksesta STM suositteli viljelykieltoja koskevien päätösten siirtämistä valtioneuvostotasolle, mikä onkin käsiteltävänä olevassa HE:ssa toteutettu siten, että viljelykiellosta annettaisiin valtioneuvoston asetus. STM kiinnitti myös huomiota siihen, ettei lakiluonnoksesta käynyt ilmi, millaisissa tilanteissa viljelykieltojen purkamisesta voitaisiin tehdä aloite. Myös tätä asiaa on HE:ssä täsmennetty 5 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

STM kommentoi lausunnossaan myös viljelykieltojen mahdollisia sosioekonomisia ja terveydellisiä vaikutuksia. STM:n kommentit viljelykieltojen ajoittamisen taloudellisista vaikutuksista on pääosin otettu huomioon HE:ssä, mutta HE:stä ei edelleenkään ilmene, miten sosioekonomiset vaikutukset ja terveysnäkökohdat otettaisiin huomioon viljelykieltoja koskevissa toimenpide-ehdotuksissa. Maailmalla on tulossa markkinoille lukuisia uusilla mutageneesitekniikoilla muokattuja viljelykasveja, joista osa on taudinkestäviä tai vaikuttaa myönteisesti väestön tai sen osan terveyteen. EU-tuomioistuimen 25.7.2018 tekemä päätös, jonka mukaan uusilla mutageneesitekniikoilla muokattujen organismien viljely kuuluu geenitekniikkadirektiivin 2001/18/EY soveltamisalaan, todennäköisesti vähentää kiinnostusta niiden viljelyyn EU-alueella, mutta ilmastonmuutoksen ja lisääntyvän kasvien terveysvaikutuksia koskevan tiedon myötä uusien mutageneesimenetelmien käyttöönotto kasvinjalostuksessa saattaa tulla ajankohtaiseksi myös Suomessa. Ennen kuin viljelykieltoja tai rajoituksia asetetaan, olisikin tärkeää käydä avoin kansalaiskeskustelu kriteereistä, joiden perusteella valtioneuvosto tekisi päätökset, ja saavuttaa niistä konsensus.

STM kiinnitti lakiluonnoksesta annetussa lausunnossaan huomiota Eviran (tuleva Ruokavirasto) esitetyn valvontamandaatin mahdollisista epäselvyyksistä suhteessa geenitekniikkalain (377/1995) mukaiseen valvontaan. Valvontaviranomaisen kannalta on keskeistä tietää, minkä säädöksen nojalla se kulloinkin toteuttaa valvontaa. Valitettavasti toimivaltakysymykset eivät edelleenkään ole täysin yksiselitteiset sen suhteen, missä tapauksissa Ruokavirasto noudattaa luvatonta GMO-viljelyä valvottaessa HE:n 9-11 §:n määräyksiä ja missä tapauksissa geenitekniikkalain valvontaa, sanktiointia ja maksuja koskevia säädöksiä. Tämä epäselvyys johtuu siitä, että lakiluonnoksen 3 §:n mukaan valvonnassa noudatettaisiin geenitekniikkalain 5 h §:n säännöstä, mutta kuitenkin itse lakiluonnoksessa on säädetty mainituissa 9 11 §:ssä erikseen valvontaviranomaisen valvontakeinoista, sanktioista ja maksuista. STM katsoo, että viljelykieltolain mukainen valvonta tulee erottaa kokonaan geenitekniikkalain mukaisesta valvonnasta toimivaltojen päällekkäisyyksien ja tästä johtuvien epäselvyyksien välttämiseksi. Täten STM ehdottaa, että lakiluonnoksen 3 §:n 3 momentista poistetaan viittaus geenitekniikkalain 5 h §:ään ja ehdottaa mainituksi momentiksi seuraavaa sanamuotoa:

”Ruokavirasto valvoo *tämän* lain ja sen nojalla annettujen säädösten noudattamista siten kuin tässä laissa säädetään, *ellei muualla toisin säädetä*.”

Ehdotetun viljelykieltolain ja geenitekniikkalain välistä rajapintaa tulisi STM:n käsityksen mukaan selkeyttää edelleen siten, että geenitekniikkalain 24 a §:n, jossa säädetään luvattomista tuotteista, ensimmäistä virkettä muutettaisiin seuraavasti:

”Valvontaviranomaisen tai geenitekniikan lautakunnan on ryhdyttävä toimiin sellaisen muuntogeenisen tuotteen, jolle ei ole myönnetty lupaa, markkinoille saattamisen estämiseksi, *sen estämättä, mitä muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta annetussa laissa (/) säädetään*.”

Perusteluna tälle muutokselle on, että Ruokavirasto valvoisi luvan saaneiden tuotteiden viljelykieltoa. Jos kyseessä kuitenkin olisi luvaton tuote, Ruokavirasto valvoisi niitä edelleen sen mukaisesti, mitä geenitekniikkalain 5 h §:ssä säädetään. Näillä muutoksilla STM:n näkemyksen mukaan saataisiin selkeytettyä viljelykieltoa ja luvattomia tuotteita koskevan valvonnan rajapinta, jolloin olisi selkeää, minkä lain nojalla Ruokavirasto kussakin tilanteessa toimisi.

Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa siihen, miten viljelykieltoa koskevat maa-alueet saataisiin nivottua maatalouselinkeinonharjoittamista koskeviin rekisteritietoihin, jotta mahdollisesti asetettua viljelykieltoa kyettäisiin käytännössä valvomaan. STM katsoo, että jonkinlainen rekisterijärjestelmä viljelykielloille tulee perustaa. HE:n yleisperusteluissa kohdassa 4.4. ’Taloudelliset vaikutukset’ todetaan geenitekniikan rekisteriin liittyen ainoastaan, että sen päivittämisestä soveltumaan paremmin valvonnan vaatimuksiin aiheutuisi kustannuksia. STM ja useat muut lausunnonantajat ovat todenneet jo lausunnoissaan, ettei nykyinen geenitekniikan rekisteri sovellu kaupallista viljelyä koskevien tietojen tallentamiseen. Lisäksi STM katsoo, että geenitekniikan rekisteri on soveltumaton esitettyyn tarkoitukseen, koska kyseinen, nykyisin Valviran (tulevaisuudessa FIMEAn) ylläpitämä geenitekniikan rekisteri on suljettu viranomaisrekisteri, jonka tietojen luovuttamisesta päättää geenitekniikkalain 26 §:n nojalla geenitekniikan lautakunta. STM:n käsityksen mukaan HE:n valmisteluvaiheessa on pohdittu vaihtoehtona tietojen sisällyttämistä Maaseutuviraston ylläpitämään rekisteriin, mutta tässä ongelmana on ollut, ettei Maaseutuviraston rekistereissä ole ajantasaisia viljelypaikkatietoja. Edellä todetun perusteella STM katsoo, että viljelykieltoalueita koskeva erillinen rekisteri tulisi perustaa Ruokavirastoon, mistä tulee säätää omana pykälänään uudessa viljelykieltolaissa. Viljelykieltorekisteri ei voine olla suljettu, kuten geenitekniikan rekisteri, vaan siihen pitäisi olla yleisöllä ainakin joiltakin osin vapaa pääsy. Toteutuessaan alueelliset viljelykiellot- ja rajoitukset aiheuttaisivat todennäköisesti lisäksi erilaisia tieto- ja tilastointipyyntöjä, mikä tulisi ottaa huomioon kieltojen toimeenpanon resursoinnissa. Rekisterin perustamisesta ja viljelyrajoituksiin liittyvien tietojen analysoinnista ja julkistamisesta aiheutuvien kustannusten suuruusluokkaa tai vaikutusta resursseihin ei ole arvioitu HE:ssä. STM ehdottaa lakiin lisättäväksi seuraavankaltaisen pykälän, jota voitaneen yhteistyössä MMM:n kanssa täydentää:

§
Ruokaviraston rekisteri

"Ruokavirasto pitää rekisteriä muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta koskevista alueista valvontaa varten.

Rekisteristä tulee käydä ilmi seuraavat tiedot:
(luettelo tähän)

Henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan lisäksi, mitä siitä muualla säädetään."

LIITTEET STM:n lausunto MMM:lle HE-luonnoksesta, 19.2.2018